

az okára, de nem találtam explicite kifejtett magyarázatot. Azt hiszem, a hibátlan időrendet azért borította fel Geréb László, hogy (ne feledjük, 1950-ben, 5-6 évvel a német megszállás és a nyilas rémuralom után, a kommunista egypárti hatalom kiépítésének idején) a *Síralomének a tatárdúlta Magyarországról* című plancusszal kezdhesse. Hogy a feltehetően a Dalmáciában bujdosó IV. Béla környezetében íródott vers költőjét magyarátván világgá kiálthassa: „Im a vétek gyűlt fejünkre: / Szorogatás, vész megülte, / szörnyűség tört ellenünk. // Mind halálra hajtasz minket, / foglyul ejtik népeinket, / [...] / Asszonyokat holtra űznek, / szép szemérme vész a szűznek, / [...] // Káromolva isten, szentek, / bűnös markok mit nem mernek! Szent öltözet meggyalázva, / Szent-séghez nyul a parázna, ellenséges hetykeség. // [...] // Tisztesség és jó-ság nincsen! / Hatalomra ki tekint-sen? / Igazság és törvény semmi: / bárkitől el tudja venni / ős javát a vakmerő. // [...] // Kit ellenség le nem vágott, / hordozza a szolgálancot; / nagy nemzetű sarjadékok / rabszolgául maradákok, / hadifoglyok, rabok ők.”

Tempora mutantur; változnak az idők. Nos, ez igaz. De a történelem valahogy mindig képes ismételni önmagát, legalábbis a Kárpátok alatt. Béla király versszerző klerikusa ugyanúgy Isten büntetését látja a jelen állapotban s kéri bocsánatát,

mint a 19. század elején a *Hymnust* író Kölcsey. A bujdosó költő 1242-ben ugyanúgy a politikai és értelmi-ségi-egyházi elit tehetetlenségét és hibáit ostromozza, mint a 17. századi Zrínyi Miklós. De hát ez az ország nem szeret tanulni, csak a „készségeit” fejleszteni. Pedig amíg állandóan csak a bútorokat és a lányokat cserélik ki, addig hiába az idők változása, a kupleráj kupleráj marad.

CSILLAG ISTVÁN

(Kiss József Kiadó, Budapest, 2006,
176 oldal, 2600 Ft)

Skót bárdok, magyar költők Hétszáz év skót verseinek antológiája

Szeretem az antológiákat. Mindig is izgalmas kísérletnek tartottam a külföldi költői hangok, stílusok kötetbe gyűjtését, s gyakran támad az az érzésem – ha szerencsésen jó válto-gatás akad kezembe –, az egymástól akár markánsan eltérő költői sorsok, nyelvezetek sokszínűségéből kirajzolódhat a költészet maga, a VERS – így, csupa nagybetűvel. S az élő irodalom szívverése válik tapinthatóvá általa – az a ritmus, mely ki-kihagy olykor, de együtt lüktetve vele mégis életben tartja bennünk a re-ményt: átléphetünk még abba az el-

tűnni látszó világba, ahol a 21. század lélegeztetőgépétől megszabadulva járhatjuk saját utunkat.

Amikor a hétszáz év skót verseinek antológiáját kezembe vettem, még sokkal több volt bennem a kétség, mint az izgalommal teli várakozás. Hiszen a kötet nem titkolt célja, hogy átfogó képet adjon a skót költészetről, s egyben rávilágítson, „milyen szoros a kapcsolat a skót és a magyar költők, versek, irodalom, s talán a skót és a magyar lélek között”. Alig kétszáz oldalban ez első pillantásra nehéz vállalkozásnak tűnik, s alaposan a költői sorok mögé kell nézni ahhoz, hogy e lelki párhuzamokat felfedezzük.

Megéri. Mert a balladák, vagy Robert Burns, Byron és számos kortárs alkotó műveibe pillantva az olvasó valamit megérez az említett lelki rokonságból, a közös (költői és emberi) sorsból, kötődni kezd ehhez az olykor ködtől terhes, máskor játékos költészethez. S köszönhető ez elsősorban a fordítói bravúroknak is.

Mert a fordítás, főként ami a verset illeti, érdekes, bonyolult kérdés. Egyrészt mivel kísérlet arra, ami tulajdonképpen lehetetlen – szépsége mégis ebben rejlik: ahogy az egyik költő a másik bőrébe bújva saját nyelvén szólaltat meg egy egyéni hangot, kikerülhetetlenül hozzáadva önmagát, törekedve mindemellett a

társ hangjának hű tolmácsolására. Ehhez pedig szükséges egyfajta alázat, ahogy azt Németh László is megfogalmazza *Tolsztoj inasaként* című írásában, amikor a fordítói szerepről írva a fordításhoz szükséges mélyolvasással kapcsolatban megjegyzi: „Ilyen ismeretet inasok szereznek gazdáikról, akik tudják, melyik oldalukon alusznak, s hol vet ráncot a kabátjuk.”

Másrészt érdekes kérdés, hogy a lefordított vers mennyire jellemző a fordítójára. E kötetben olyan költők tolmácsolásában ismerkedhetünk a skót költészettel (a teljesség igénye nélkül emelve ki néhány nevet), mint Arany János, Balassi Bálint, Szabó Lőrinc, Tándori Dezső, Orbán Ottó, Szabó T. Anna. *A Douglas-tragédiában* például a névtelen szerző sorain át Arany János balladai hangja

szól: „»Kelj föl, kel föl, Lord Douglas, – szól a nő, – / Övezd föl fényes vértedet; / Ne mondja senki, hogy éj idején / Lányod egy lordnak neje lett. / Föl ti is mind, hét derék fiam, / Mind fényes vértet öltsetek, / Vigyázatok a hugatokra, mert / Eltűnt idősb nővéretek!» // Kesely-lovára ülteté a lányt, / Maga meg ült fakó lován, / Az oldalán jó vadász-kürtje függ, / S tova vágatnak szaporán.” Vagy ahogy Szabó T. Anna finom líráját halljuk Meg Bateman *Selyem* című versének magyar válto-

zatában: „A selymességed vonzott, / selyem-beszéded, selymes nevetésed, / arcod selyme a két tenyeremben, / gyöngéd, gyönyörű, édes selymeid – / és selyempuha csókokod / hagyta éhesen ajkam, / és ölelésed selyme / nem tud megtartani.”

Douglas Dunn e nem túl optimista sorokkal kezdi egyik versét: „A világ utolsó zongoráján / Fog-nak most játszani” (*A koncert*). S én elképzelem azt a reménytelen világot egy szál zongorával – ahogy a költemény végén képpé is válik bennünk az utópisztikus valóság:

„És a zongorista leül, / És az embereknek eszébe jut, hogy tapsolni kell. / Aztán az öreg zongorista sír. / Mert nem jut eszébe más, / Csak a Boci, boci tarka.” De amíg léteznek hasonló kiadói vállalkozások, versgyűjtemények, irodalom, higgyünk benne, még az utolsó, kopott hangú zongorán is játszhatnak Chopin ujjai.

RÓZSÁSSY BARBARA

(Szerkesztette Töm Hubbard és Varga Zsuzsanna, Ráció Kiadó, Budapest, 2007, 180 oldal, 2400 Ft)

Kultúra

FRANÇOIS TRASSARD –
DIMITRI CASALI –
ANTOINE AUGER:

Hétköznapi élet a Napkirály korában

Én sem tudnám jobban csinálni, én sem tudnám szebben elkészíteni, s mégis. Van bennem hiányérzet. Pedig szép a könyv, csodálatosak a színes képek, ínycsiklandozóak a lapok sarkaiban elhelyezett információk, s a témák, melyeket a hangzatos címek ígérnek, szintén megborzongatják a múlt iránt érdeklődő olvasó

lelkét: *A család, A házasság, Gyermekkor, Szerelem és sexualitás, Víz, világítás, Mocskok és tisztaság, Konyhaművészet és konyhaművészek, Étkezési szokások, Vigasságok, A papi pálya, Járművek, Kapcsolattartás* és még sok érdekfeszítő téma.

Mi lehet a probléma, én lennék túl kényes? Talán nemcsak ez. A szép kivitelű, már-már albumszerű könyv csinosága és tartalma nem áll összhangban egymással. A képanyagot igényesen és ügyesen válogatták össze a szerzők, a korabeli festmények életképei, csendéletei, portréi szépen mutatják be az egykori hét-